

LEERSTOEL CULTUUR IN BRABANT

erfgoed brabant
academie

Jaarverslag 2023

Leerstoel 'Cultuur in Brabant' Prof. dr. Arnoud-Jan Bijsterveld

Vooraf

Enkele hoogtepunten uit 2023:

1. Struikelsteenlegging, Tilburg 7 en 28 mei 2023

2. Excursie met de cursisten Regionale geschiedenis in Brabant, Bergen op Zoom 30 mei 2023.

3. Excursie met studenten Liberal Arts naar Maastricht, 8 juni 2023

4. Manifestatie Namen en Nummers in Eindhoven, met Stichting Verhalis, 3 september 2023

(foto Arnoud-Jan Bijsterveld)

5. Uitreiking Libris Geschiedenis Prijs, Amsterdam 29 oktober 2023

(foto Emily Hemelrijk)

6. Excursie met studenten en collega Margaret Rung (Roosevelt University, Chicago) naar Nationaal Monument Kamp Vught, 17 november 2023.

Inleiding

Instelling en onderbrenging

De bijzondere leerstoel 'Cultuur in Brabant' is ingesteld in 1993. Vanaf 1 januari 2016 is de leerstoel ondergebracht bij het Department of Sociology (voorzitter: prof. dr. Peter Achterberg) van de Tilburg School of Social and Behavioral Sciences (TSB) aan Tilburg University (TiU). De leerstoel wordt sinds 1 december 1999 bekleed door Arnoud-Jan Bijsterveld (1962). Vanaf 2014 wordt de leerstoel beheerd en gefinancierd door de Stichting Erfgoed Brabant te 's-Hertogenbosch (directeur-bestuurder: drs. Patrick Timmermans) vanuit het budget dat de Provincie Noord-Brabant ter beschikking stelt.

De leerstoel heeft een omvang van 0,4 fte. De arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd met prof. dr. Arnoud-Jan Bijsterveld uit 2012 bepaalt dat de aanstelling is opgesplitst in twee functies, te weten hoogleraar op de bijzondere leerstoel (0,4 fte, verlengd tot 1 januari 2025) en universitair hoofddocent (uhd; 0,5 fte vast per 1 juli 2021). De functie van hoogleraar betreft een tijdelijke functie op grond van de door de Provincie Noord-Brabant via Erfgoed Brabant beschikbaar gestelde middelen.

De activiteiten van de leerstoel vormen sinds 2013 onderdeel van de Erfgoed Brabant Academie (EBA), het deskundigheidsprogramma van Erfgoed Brabant dat zich richt op professionals en amateurs die zich bezighouden met cultureel erfgoed, geschiedenis, identiteit, streektaal en volkscultuur.

Relatie met Provincie

Op 18 april 2019 liet de Programmamanager Erfgoed namens Gedeputeerde Staten weten dat de leerstoel onderdeel uitmaakt van de basisinfrastructuur erfgoed. Op grond hiervan verlengde de universiteit de aanstelling van de bijzonder hoogleraar voor de vierde maal, tot 1 januari 2025.

De middelen voor de leerstoel stelt de Provincie beschikbaar vanuit de jaarlijks vastgestelde provinciale begroting. Ze maken onderdeel uit van de structurele begrotingssubsidie aan Erfgoed Brabant, die jaarlijks wordt verleend. Op 3 februari 2023 stelde Provinciale Staten het nieuwe beleidskader *Levendig Brabant 2030* vast. Dit behelst een heroriëntatie van het provinciaal beleid op het gebied van vrijetijdseconomie, cultuur, erfgoed en sport, met een bezuinigingsopgave voor de begroting van 2023 en latere jaren (Zie www.levendigbrabant2030.nl/het+beleidskader). Hierin wordt de bijzondere leerstoel niet genoemd. Niettemin biedt het beleidskader voldoende handvatten voor de toekomst: de vier verhaallijnen (Bevochten, Religieus, Innovatief en Bestuurlijk Brabant), die de afgelopen jaren een goed inhoudelijk kader voor de leerstoel boden, blijven leidraad. Ook de koppeling van erfgoedbeleid aan de Omgevingsvisie biedt aanknopingspunten, want hierin passen concrete

projecten rond erfgoed en landschap, waarbij de leerstoel al betrokken is. Ook voert de leerstoel een project uit voor Brabant Herinnert (brabantherinnert.nl/). Dit in belangrijke mate door de Provincie ondersteunde programma met het oog op de herdenking van tachtig jaar bevrijding in 2024-2025 valt onder de verhaallijn Bevochten Brabant. Ten slotte heeft de Provincie via de verhaallijn Bestuurlijk Brabant geïnvesteerd in onderzoek van het Stedelijk Museum Breda met het oog op drie tentoonstellingen over de Nassaus, gekoppeld aan promotie-onderzoek waarbij ook de leerstoel is betrokken via een in 2023 toegekende subsidie van NWO (zie hierna). Zodoende is er een directe relatie met het provinciaal beleid.

In 2023 zijn de gesprekken met de beleidsambtenaren van de Provincie over de bijdrage van de bijzondere leerstoel 'Cultuur in Brabant' aan de uitvoering van het provinciaal beleid en over de eventuele continuering hiervan hervat. In november heeft de gedeputeerde van Energie en Cultuur in een gesprek met de rector bevestigd dat de Provincie streeft naar voortzetting van de leerstoel na januari 2025. Afgesproken is dat de universiteit c.q. faculteit bij de Provincie een verzoek kan indienen tot continuering van de financiering. Na een besluit van Gedeputeerde Staten kan de leerstoel dan weer voor vijf jaar gecontinueerd worden.

Continuïteit

In 2022 maakte de hoogleraar afspraken met zijn departement en de faculteit over zijn naderende emeritaat en pensionering. Hij verzorgt in het academisch jaar 2023-2024 zijn laatste colleges. In het jaar 2024-2025 is hij vrijgesteld van onderwijstaken met het oog op de afronding van het project 'Het andere verhaal van Noord-Brabant en de Noord-Brabanders in de Tweede Wereldoorlog' (zie hierna; looptijd 2022-2025). Per 1 januari 2025 loopt zijn aanstelling als bijzonder hoogleraar af en per 1 mei 2025 stopt hij als UHD. Zijn afscheidsrede is gepland op 2 mei 2025. Tot 1 januari 2030 kan hij nog als promotor optreden.

De verantwoordelijkheid voor een eventuele opvolging ligt bij de beherende Stichting Erfgoed Brabant en de betrokken decanen en departementsvoorzitter(s) van Tilburg University. In 2023 vonden er op initiatief van de hoogleraar gesprekken plaats tussen de decanen van TSB en van de Tilburg School of Humanities and Digital Sciences (TSHD) over eventuele overheveling van de bijzondere leerstoel naar deze faculteit. De Stichting Bijzondere Leerstoelen van de universiteit heeft op 12 oktober laten weten dat de bijzondere leerstoel kan worden gecontinueerd, met aanpassing van de benaming en de leeropdracht. Ook de overplaatsing van TSB naar TSHD behoort tot de mogelijkheden, mits hierover goede afspraken worden gemaakt met TSB. De decaan van TSHD verkent de mogelijkheden, de positie en de inhoud van de bijzondere leerstoel binnen TSHD. Zodra hierover duidelijkheid is, kan de faculteit het verzoek om financiering naar de Provincie sturen. Provincie, Erfgoed Brabant en faculteit maken nieuwe afspraken over benaming, leeropdracht en takenpakket.

Raad van Toezicht en Begeleidingscommissie

De Raad van Toezicht van de bijzondere leerstoel, onder voorzitterschap van de decaan van TSB, kwam in 2023 niet bijeen.

Voor de bijzondere leerstoel is in 2013 een inhoudelijke begeleidingscommissie ingesteld, die in 2023 bestond uit prof. dr. Dave De ruysscher (hoogleraar rechtsgeschiedenis aan Tilburg University), dr. Hildo van Engen (historicus en gemeentearchivaris van 's-Hertogenbosch), prof. dr. ir. Joks Janssen (Professor of Practice 'Brede Welvaart in de regio' aan Tilburg University en Senior adviseur-onderzoeker Het PON & Telos), dr. Wies van Leeuwen (architectuurhistoricus en oud-beleidsmedewerker cultuur bij de Provincie Noord-Brabant), prof. dr. Nico Randeraad (buitengewoon hoogleraar Maastricht University en directeur Sociaal Historisch Centrum voor Limburg (SHCL)), prof. dr. Jos Swanenberg (tot 1 januari 2023 bijzonder hoogleraar Diversiteit van Taal en Cultuur aan Tilburg University) en dr. Laurien Vastenhout (onderzoeker aan het NIOD en mede-coördinator van het Master programma Holocaust and Genocide Studies). De commissie kwam voor het laatst bijeen op 28 november 2022.

Doel en missie

De bijzondere leerstoel 'Cultuur in Brabant' bevordert de wetenschappelijke bestudering van geschiedenis en erfgoed in Noord-Brabant. Doelstelling is het uitdragen van de waarde van geschiedenis en erfgoed voor de Noord-Brabantse samenleving. De missie van de leerstoel is mensen in Noord-Brabant te verbinden met hun geschiedenis en erfgoed, en zodoende met elkaar en met de plek waarop zij wonen. De leerstoel vervult zijn taak door middel van onderzoek, onderwijs en valorisatie alsmede door het verschaffen van een wetenschappelijke basis aan erfgoedbeleid, cultuurtoerisme en cultuureducatie.

In 2024 blijft de hoogleraar de nadruk leggen op de volgende doelstellingen:

1. Bevorderen van onderzoeks- en werkervaringsplekken voor jongeren en mensen met een arbeidsbijzonderheid.
2. Onderzoek van de geschiedenis van Noord-Brabant tijdens de Tweede Wereldoorlog, in het bijzonder de Jodenvervolging, verzet en economische collaboratie. Methodisch ligt de nadruk op een microhistorisch onderzoek gebaseerd op levensverhalen en prosopografisch onderzoek op basis van gedigitaliseerde bronnen en statistische analyse van databestanden (*Digital Humanities*). Hiermee wordt een voorzet gegeven voor de beoogde synthese van de geschiedenis van Noord-Brabant in de Tweede Wereldoorlog, te verschijnen in 2025. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan het programma Brabant Herinnert (2022-2025).

I. Onderzoek

De drie inhoudelijke thema's van de leerstoel waren in 2023 de volgende:

1. Regionale geschiedenis, identiteit en erfgoed
2. *Public History* en culturele herinnering (vooral van de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust)
3. Machtsvorming en *memoria* in de Middeleeuwen.

De activiteiten van de leerstoel op deze drie thema's bestaan uit a. onderzoeksbegeleiding, b. eigen onderzoek en reflectie, en c. maatschappelijke dienstverlening (valorisatie).

Ad 1. Regionale geschiedenis, identiteit en erfgoed

c. Valorisatie

- De hoogleraar adviseerde en betuigde zijn adhesie aan verscheidene initiatieven tot behoud en herbesteding van erfgoed door heemkundekringen en particulieren.
- In 2023 kende universiteit subsidie toe voor het door dr. dr. Krijn Pansters geïnitieerde en door dr. Tessa Leesen en de hoogleraar mede voorbereide en begeleide project getiteld 'Virtual Virtuosity: Building Character through Practical Wisdom in a Digital World', bedoeld om waarden en deugden van religieuze orden (in casu franciscaanse kloosterlingen in Noord-Brabant) te benutten voor meer sociale betrokkenheid, persoonlijke groei en leiderschap, en duurzaamheid (zie www.tilburguniversity.edu/about/digital-sciences-society/projects/virtual-virtuosity). Dit sluit aan bij de verhaallijn Religieus Brabant.

Ad 2. *Public History* en culturele herinnering

a. Onderzoeksbegeleiding

- In 2020 heeft het Mondriaan Fonds een subsidie toegekend voor het door Erfgoed Brabant en de leerstoel voorgestelde onderzoeks- en publieksproject *De Joden in Noord-Brabant, 1930-1945*. Vanaf 1 juni 2020 begeleidt de hoogleraar samen met dr. John Gelissen (TSB) Frank van Doorn MA bij dit promotieonderzoek. Hiertoe werd hij vanuit het BHIC voor vier jaar gedetacheerd bij Erfgoed Brabant.

In 2023 startte Van Doorn de statistische analyse van zijn database van 2.916 Joodse Noord-Brabanders. Deze vormt het uitgangspunt voor de beantwoording van de centrale vraag: welke mogelijke correlaties zijn er tussen demografische en andere kenmerken (leeftijd, geslacht, beroepsstatus, vluchtelingenstatus, al dan niet gemengd gehuwd, omvang van de Joodse gemeenschap, omvang van de woonplaats, regio) en overlevingskansen?

- In 2023 presenteerde de promovendus een concrete opzet van zijn dissertatie met een thematische hoofdstukindeling. Op 17 oktober gaf hij een voordracht tijdens de Fifth International Graduate Student Conference on Holocaust and Genocide Studies aan Clark University in Worcester, MA.

- Ook werd vanuit het project een bijdrage geleverd aan de herdenkingsmanifestatie Namen en Nummers in Eindhoven, dat het publieksbereik inhoud geeft (zie hieronder). De Mastboom-Brosens Stichting (Oud Gastel) levert eveneens een substantiële financiële bijdragen aan het onderzoek en de communicatie. Het project sluit aan bij de verhaallijn Bevochten Brabant.

- Dr. Giel van Hooff, drs. Frank de Jong, dr. Ton Kox, dr. Henk van Mierlo en dr. Frans Voermans doen onderzoek naar de samenwerking van ondernemingen met de bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog en naar de arisering en liquidatie van Joodse bedrijven in Noord-Brabant. De bedoeling is wetenschappelijke studies te schrijven voor een bundel (publicatie in 2025) en de beoogde synthese over de geschiedenis van Noord-Brabant in de Tweede Wereldoorlog.

- Voor het door de gemeente Tilburg geïnitieerde en door het KITLV, het Regionaal Archief Tilburg en Stads museum Tilburg uitgevoerde onderzoek naar het koloniale verleden en postkoloniale heden van de stad (zie www.kitlv.nl/onderzoek-naar-koloniale-en-postkoloniale-geschiedenis-tilburg/) begeleidde hij een bachelorthesis en becommentarieerde hij de concepttekst van een boek door prof. dr. Rosemarijn Höfte.

b. Eigen onderzoek en reflectie

- Sinds juni 2022 leidt de hoogleraar als hoofdredacteur het werk van circa vijftig auteurs aan de crossmediale synthese met de werktitel 'Het andere verhaal van Noord-Brabant en de Noord-Brabanders in de Tweede Wereldoorlog' (looptijd 2022-2025). Dit project, een initiatief van Brabant Herinnert, de leerstoel en Erfgoed Brabant, beoogt te komen tot een synthese van de bestaande en nieuwe kennis over Noord-Brabant in de Tweede Wereldoorlog. Bijsterveld verzorgde een presentatie tijdens de inspiratiedag van Brabant Herinnert in het stadhuis in Tilburg op 2 november. In 2023 besteedde hoogleraar veel tijd aan het redigeren van de binnengekomen bijdragen, waarvan er inmiddels twee zijn gepubliceerd en de andere in 2024-2025 online en in druk naar beschikbaar komen.

c. Valorisatie

- De hoogleraar gaf adviezen over lokaal onderzoek naar Joods onroerend goed. De burgemeester van Eindhoven vroeg hem in juni om het onderzoek door de Stichting 18 September naar het namenmonument op het Stadhuisplein te evalueren. Bijsterveld schreef een advies voor aanpassing van het monument, dat door B & W en de gemeenteraad werd overgenomen.

- Op 3 september vond op het Lodewijk Napoleonplein in Eindhoven de herdenkingsmanifestatie Namen en Nummers plaats, georganiseerd door Stichting Verhalis, met medewerking van Frank van Doorn en de hoogleraar. Enkele honderden mensen namen deel aan een ritueel waarbij naambordjes van vermoorde Joodse Eindhovenaren, Sinti en Roma symbolisch naar huis werden gebracht. In de aanloop gaf hij een lezing over de Jodenvetvolging in Noord-Brabant (Hornemannhuis in Eindhoven, 4 mei) en was hij aanwezig bij de instructieavond (30 augustus). Zie www.verhalis.nl/namen-en-nummers-eindhoven-oss en youtu.be/FBJOPSX7vkY.

- Op 27 augustus 2024 vindt in Veghel een lokale versie van Namen en Nummers plaats voor ruim 20 Joodse Veghelaren herdacht die in de Tweede Wereldoorlog zijn weggevoerd (zie www.omroepbrabant.nl/events/118588).

- Stichting Verhalis organiseert de provinciale afsluiting van Namen en Nummers op 1 september 2024 in 's-Hertogenbosch. Hierbij is het Brabants Historisch Informatie Centrum als gastheer en mede-organisator betrokken, evenals de lokale Stichting Struikelstenen en verscheidene onderwijsinstellingen uit de regio.

- De hoogleraar treedt sinds 2013 op als coördinator voor het leggen van struikelstenen in Tilburg en omgeving. Op 7 en 28 mei werden opnieuw twaalf struikelstenen gelegd. In januari 2024 volgen er weer drie.

Geachte mijnheer, mevrouw,
Hierbij nodigen we u uit om aanwezig te zijn bij
het plaatsen van struikelstenen voor
David, Kaatje en Salomon Gersons, Bisschop Zwijzenstraat 47
en voor
het gezin Czapnik, Lange Nieuwstraat 111.

De plaatsing staat gepland op zondag 7 mei 2023.

Het programma ziet er als volgt uit:

11.00: Ontvangst met koffie en thee in het Factorium, Koningsplein 11a,
5038 WG Tilburg.

11.30: Welkomstwoord door Arnoud-Jan Bijsterveld.

11.45: Wandeling naar Bisschop Zwijzenstraat 47, 200 meter.

12.00: Plaatsen van de struikelstenen voor David, Kaatje en Salomon Gersons.

12.30: Wandeling naar Lange Nieuwstraat 111, 1200 meter.

12.45: Plaatsen van de struikelstenen voor Chaim, Frajda, Fanny,
Salomon en Leo Czapnik.

- In 2023 gaf hij vijf keer een rondleiding door 'Joods Tilburg', tweemaal voor GroenLinks afdeling Tilburg e.o. en driemaal voor Studium Generale.

Ad 3. Machtsvorming en *memoria* in de Middeleeuwen

a. Onderzoeksbegeleiding

- De hoogleraar treedt op als begeleider van promotieonderzoek van twee archeologen onderzoekers die onderzoek doen naar middeleeuwse kastelen.

- Op 11 juni werd bekend dat NWO de aanvraag in het kader SSH Open Competition M 2022 door dr. Mario Damen (Universiteit van Amsterdam), drs. Monique Rakhorst (Stedelijk Museum Breda) en de hoogleraar had gehonoreerd. Het project (looptijd 2024-2028) gaat over de Bredase Nassaus in de vijftiende en zestiende eeuw en is getiteld *Staging Nobility in Urban Space. The Nassau Dynasty and the Towns of the Low Countries (c. 1400 - c. 1570)*. Per 15 januari 2024 gaat aan de UvA een promovenda van start, van wie de hoogleraar mede-promotor is. Tevens zal hij zitting nemen in de redactie van de wetenschappelijke bundel die het product moet zijn van dit project. Dit voorstel sluit aan bij de verhaallijn Bestuurlijk Brabant.

b. Eigen onderzoek en reflectie

- Op 19 april werd in het Stadtarchiv in Dortmund de bundel *Stadtgesellschaft und Memoria. Die Ausrichtung auf das Jenseits und ihre sozialen Implikationen* met dertien opstellen van wijlen Prof. Dr. Thomas Schilp gepresenteerd. Samen met ao. Univ.-Prof. Mag. Dr. Meta Niederkorn (Universität Wien) en ao. Prof. Dr. phil. Annemarie Stauffer (Fachhochschule Köln) verzorgde Bijsterveld de eindredactie van deze bundel. De bundel verscheen in de MEMO-reeks van uitgeverij Brepols.

c. Valoriatie

- Tijdens lezingen en lessen voor heemkundekringen en voor de TilburgKlas van Stadsmuseum Tilburg deelde Bijsterveld zijn kennis van de Middeleeuwen met een breed publiek.

II. Onderwijs en promotiebegeleiding

Onderwijs

In 2023 werd opnieuw de cursus *Regionale geschiedenis in Brabant 1: verkenning* verzorgd in het kader van de Erfgoed Brabant Academie, met veertien vooraf opgenomen hoorcolleges en responsiecolleges die om en om op de universiteit en online werden gehouden. Er waren zestien deelnemers uit musea, archieven, de archeologie- en de heemkundewereld en negen studenten van Tilburg University.

In het kader van zijn UHD-schap verzorgde de hoogleraar in 2023 de volgende cursussen:

a. in de bachelor en master Sociologie:

- Sociological and Historical Perspectives on Identities (94 studenten; vijf colleges);
- The Social Structure of Western Societies (twee colleges);
- Wicked Problems (GMSI) (één college).

b. in de bachelor Liberal Arts and Sciences van het University College Tilburg:

- Middle Ages: At the Theological-Political Crossroads (15 studenten);
- Philosophy of History and Memory (plus coördinatie; 8 studenten).
- Samen met prof. Margaret Rung van Roosevelt University in Chicago verzorgde hij de online course over Public and Applied History getiteld 'Transatlantic Perspectives: Representing History and Trauma' (9 studenten in Chicago en 11 in Tilburg). In dit kader bezocht Bijsterveld van 20 tot 25 oktober Chicago en was prof. Rung van 16 tot 21 november te gast in Tilburg.

d. In 2023 begeleidde hij drie bachelorthesissen van LAS (plus één als tweede lezer) en twee masterthesissen van Sociologie.

e. In vervolg op de inspanningen vanaf 2021 voltooide de hoogleraar met prof. dr. Dave De ruyscher (TLS) en een achttal collega's een interdisciplinair en interfacultair minorprogramma geschiedenis met de werktitel *Understanding History and Society*. Na ampel overleg kreeg de hiervoor geschreven notitie 'Understanding Society by Learning from History. An Interfaculty Approach' uit september 2022 in oktober 2023 groen licht van vicedecanen en decanen. De minor zal in het academisch jaar 2024-2025 van start gaan en bestaan uit cursussen gegeven vanuit vier van de vijf faculteiten.

f. In 2023 was de hoogleraar coördinator van track 4 (Qualitative Research – Tekst) ten behoeve van de bachelorthesis Liberal Arts and Sciences (12 studenten).

Promotiebegeleiding

Tot en met 2020 werden bij de leerstoel 23 promoties afgerond. Op 31 december 2023 begeleidde Bijsterveld twee interne, twee extern gefinancierde en tien externe promovendi (zie lijst achteraan; een elfde promovendus zal zich wellicht in 2024 inschrijven). Van enkele promovendi werd het promotietraject in 2023 om inhoudelijke redenen of wegens gebrek aan voortgang beëindigd. In 2023 vonden geen promoties plaats. De eerstvolgende, 24ste promotie is die van G.J.R. Mellink aan de TU Eindhoven op 23 januari 2024. Het onderzoekscolloquium van de promoti en promovendi van de leerstoel 'Cultuur in Brabant' kwam bijeen op 24 februari, 26 mei, 29 september en 15 december.

De centrale thema's van het promotieonderzoek bij de leerstoel zijn:

1. archeologie en landschaps- en cultuurgeschiedenis tot 1600 (acht voltooide promoties; twee in voorbereiding);
2. oorlog en bestuur 1450-1650 (Bevochten en Bestuurlijk Brabant; twee voltooide promoties, één in voorbereiding);
3. sociaaleconomische en demografische geschiedenis 1800-1960 (Innovatief Brabant); vijf voltooide promoties, twee in voorbereiding);
4. religieuze geschiedenis en katholieke/culturele en regionale identiteit 1800-heden (Religieus Brabant; acht voltooide promoties; vijf in voorbereiding).
5. Tweede Wereldoorlog (Bevochten Brabant; één voltooide promotie, één in voorbereiding).

Bestuurlijke taken

Sinds 16 februari 2016 is Bijsterveld opleidingsdirecteur van de Universitaire Lerarenopleiding Tilburg (ULT) voor Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen. Op 1 juli 2021 werd hij voor drie jaar herbenoemd; hiervoor werd zijn aanstelling met 0,1 fte uitgebreid tot 1 juli 2024, waarna hij zijn functie zal overdragen. Per 1 januari 2023 ging het departement TiCeLS (Tilburg Center for the Learning Sciences) van start. Bijsterveld is lid van het management team, dat wekelijks overlegt. Hij fungeert hierin als opleidingsdirecteur van de eenjarige master LVHO Mens- en Maatschappijwetenschappen en trackcoördinator Leraar Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen. Het na de visitatie van de lerarenopleiding in 2020 vervaardigde verbeterplan werd in maart 2023 na hervisatie goedgekeurd.

III. Valorisatie

De leerstoel draagt bij aan beleidsontwikkeling op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling en verduurzaming van het landschap, economie en toerisme, en leefbaarheid. De hoogleraar doet dit door advisering en ondersteuning van lokale en provinciale initiatieven en publieksactiviteiten op het gebied van geschiedenis, volkscultuur en erfgoed in Noord-Brabant, en door kennisoverdracht, direct door middel van publicaties (voor een overzicht zie aan het einde van dit verslag), lezingen en voordrachten, en indirect door aanwezigheid in de gesproken en geschreven media (regionaal en landelijk).

Presentaties en congresbezoek

Op 7 juni verzorgde Bijsterveld een presentatie tijdens de door studenten georganiseerde 'Brabantdag' op de universiteit. Op 9 juli gaf hij een online lezing voor de Jewish Genealogical Society of Pittsburgh. Op 22 september zat hij een sessie voor tijdens het online congres van de International Society for Regional History. Op 7 oktober nam hij deel aan een forumdiscussie over regionale geschiedenis tijdens het Geschiedenisfestival in Haarlem. Op 11 oktober participeerde de hoogleraar deel in de studiemiddag over een regionaal-historische onderzoeksagenda voor Gelderland, Limburg en Noord-Brabant aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Van 16 tot 19 oktober nam hij deel aan de Fifth International Graduate Student Conference on Holocaust and Genocide Studies aan Clark University in Worcester, MA. Op 25 november gaf hij met dr. Joost Rosendaal (Radboud Universiteit Nijmegen) een lezing over 'Lokale herinneringen in een mondiale oorlog' tijdens het Symposium 80 jaar vrijheid van het Nationaal Comité 4 en 5 mei in Amersfoort.

Maatschappelijke dienstverlening

De hoogleraar is lid van de Wetenschappelijke Raad van het Geopark Peelhorst en Maasvallei i.o. (peelhorstenmaasvallei.nl/), waarvoor hij input leverde voor de onderzoeksagenda. Op 13 september fungeerde hij als dagvoorzitter tijdens het symposium van de werkgroep 1629 getiteld "Op weg naar 2029" in Kasteel Maurick in Vught.

Maatschappelijke dienstverlening krijgt ook gestalte in het optreden van Bijsterveld als

- Bestuurslid van de Stichting Verhalis (sinds 2009).
- Coördinator van de contactgroep Middeleeuwse geschiedenis van Noord-Brabant (sinds 1989);
- Bestuurslid van de Stichting Colloquium De Brabantse Stad (sinds 2001). Het XXste Colloquium De Brabantse Stad vond plaats op 13 en 14 oktober 2023 in Antwerpen. Het XXIste Colloquium zal in 2026 plaatsvinden in 's-Hertogenbosch. Het voorlopige thema is dan: Stedelijke identiteit en de verbeelding van het verleden: stadsmusea, publieksgeschiedenis, marketing.

Daarnaast was hij online dan wel live aanwezig bij lezingen, herdenkingen, openingen van tentoonstellingen, oraties, afscheidsbijeenkomsten en boekpresentaties, gaf hij lezingen en schreef en

redigeerde hij populariserende artikelen over Brabantse geschiedenis, volkscultuur en erfgoed. Voorts is hij

- Redactieredacteur van het *Noordbrabants Historisch Jaarboek* (redactielid sinds 1997; redactievoorzitter sinds 2004).
- Redactievoorzitter van de reeks *Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland*, uitgegeven door de Stichting ZHC (sinds 2001).
- Redactielid van *In Brabant* (sinds 1995).

Netwerkvorming

Bijsterveld maakte deel uit van de promotiecommissies van dr. Remko Mooi (Tilburg University; promotie 25 januari 2023), dr. Mike Richartz (Université de Liège, 25 mei 2023) en dr. Marta Lupi (Tilburg University; promotie 29 november 2023).

Hij is lid van de Commissie Erfgoed en Kunst (CEKT) van Tilburg University en de Bibliotheekadviescommissie (BAC) van de Brabant Collectie (TiU). Ook maakt hij sinds 2022 deel uit van de begeleidingsgroep van het historisch onderzoek door dr. Joep van Gennip in aanloop naar het eeuwfeest van Tilburg University in 2027. In 2023 werd Bijsterveld benoemd in de Raad van Toezicht van de door Van den Tweel Foundation aan Tilburg University gevestigde bijzondere leerstoel 'Geschiedenis van het Hedendaagse Nederlandse Katholicisme' bekleed door prof. dr. Karim Schelkens.

Sinds 2021 is Bijsterveld Board Member van het Huizinga Instituut. Netherlands Research School for Cultural History (zie www.huizingainstituut.nl/organisation/). Per 1 januari 2024 is hij ook lid van de Raad van Advies van de Stichting Gijzelaarskampen Sint-Michielsgestel.

In 2023 maakte de hoogleraar deel uit van de jury's van de Libris Geschiedenis Prijs (uitreiking 29 oktober in Amsterdam) en de Prof. Van Winterprijs voor het beste boek op het terrein van de lokale en regionale geschiedenis (uitreiking 24 november in Amstelveen).

Vanaf 2014 is hij lid van de Editorial Board van het jaarboek *The Medieval Low Countries: An Annual Review* (Brepols Publishers) en vanaf 2022 van het *Comité de lecture* van de *Revue d'Histoire du Brabant wallon*. Sinds 2016 is hij lid en vanaf 2020 voorzitter van de Series Editors van de monografieënreeks *Memoria and Commemoration Practices*, uitgegeven door Brepols Publishers. In deze reeks verschenen dit jaar drie delen, waaronder de door de hoogleraar samen met Prof. Dr. Meta Niederkorn en Prof. Dr. Annemarie Stauffer bezorgde uitgave van dertien artikelen van wijlen Thomas Schilp in *Stadtgesellschaft und Memoria. Die Ausrichtung auf das Jenseits und ihre sozialen Implikationen*. *Memoria und Remembrance Practices 3* (Turnhout: Brepols, 2023).

In 2022 organiseerde de hoogleraar samen met dr. Peter Tammes (University of Bristol) en Nationaal Monument Kamp Amersfoort twee contactdagen voor onderzoekers van Joodse levensgeschiedenissen. In aansluiting hierop organiseerde het NIOD, als coördinator van de European Holocaust Research Infrastructure (EHRI), op 23 januari 2023 een bijeenkomst van onderzoekers in aanloop naar de vorming van EHRI-NL, het nationale knooppunt of 'hub' van archieven en onderzoekers als onderdeel van een Europese infrastructuur genaamd EHRI-ERIC zie www.niod.nl/en/news/creating-dutch-national-node-european-holocaust-research-infrastructure-ehri). Bijsterveld werd uitgenodigd voor de startbijeenkomst in het Joods Museum op 23 januari en was aanwezig bij het EHRI-congres in Amsterdam op 23 mei. Zowel voor 2024 als voor 2025 is Bijsterveld gevraagd als dagvoorzitter voor volgende contactdagen van lokale Holocaustonderzoekers.

Op 26 januari nam de hoogleraar in Nationaal Monument Kamp Westerbork deel aan de startbijeenkomst van het NWO-project van dr. Geraldien von Frijtag Drabbe Künzel (Universiteit Utrecht) en dr. Dienne Hondius (Vrije Universiteit) getiteld *Provinzentjudung: Local Dynamics and the Holocaust in the Netherlands (1925-1950)*. Op 22 februari was de hoogleraar in Amsterdam aanwezig bij de netwerkbijeenkomst van de Sobibor Stichting.

In de media

In de media, zoals op Omroep Tilburg, werd de hoogleraar enkele keren geïnterviewd over activiteiten van de leerstoel (28 april en 27 oktober). Zijn advies inzake het namenmonument in Eindhoven werd belicht in het *Eindhovens Dagblad* van 26 juli 2023.

Publicaties A.J.A. Bijsterveld

Wetenschappelijke publicaties

Met Meta Niederkorn en Annemarie Stauffer, ed.: Thomas Schilp, *Stadtgesellschaft und Memoria. Die Ausrichtung auf das Jenseits und ihre sozialen Implikationen*. *Memoria und Remembrance Practices* 3 (Turnhout: Brepols, 2023).

Overige publicaties

Met Jeroen Arts en Emy Thorissen, 'Molens in Noord-Brabant', *In Brabant* 14 nr. 2 (2023) 24-37.

'Het andere verhaal van Noord-Brabant in WO II', *De Koerier* nr. 97 (juni 2023) 22-27.

'Ten geleide', *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 40 (2023) 6-7.

Boekbesprekingen

Bespreking van: *Begrensd beeld. Identiteit in grensregio's omstreeks 1800*, red. Job Weststrate en Dick E.H. de Boer (Hilversum: Verloren, 2021), in: *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden. Low Countries Historical Review* 138 (2023) review 5. DOI: [10.51769/bmgn-lchr.13587](https://doi.org/10.51769/bmgn-lchr.13587).

Bespreking van: Jan Maes, *De ster en het kruis. De Gereformeerde Jodenzending in Antwerpen en Brussel (1931-1948)* ([Brussel]: Stichting voor de Eigentijdse Herinnering. Fondation de la Mémoire contemporaine, 2020), in: *Revue d'Histoire Ecclésiastique* 117 nr. 3-4 (2022-2023) 909-913.

'De 'beleving' van de Tweede Wereldoorlog', bespreking van Robin Hageman en Niels Dewilde, *De oorlog in Noord-Brabant. Ontdek de belangrijkste gebeurtenissen van bezetting tot Bevrijding. Belevingseditie* ([Maastricht]: BezetBevrijd, 2021; tweede druk 2022), in: *In Brabant* 14 nr. 3 (2023) 76-77.

'Dwangarbeider in Berlijn', bespreking van Ton Maas, *Liefs uit Berlijn. Het dagboek van Kees Maas (1943-1945)* ([Eindhoven]: DATO, 2022), in: *In Brabant* 14 nr. 3 (2023) 77-78.

Bespreking van: Jozef Mertens, *Machtige ridders, burgerlijke herders. De Duitse Orde en haar priesters in het land van Maas en Rijn (1220-1800)*. *Bijdragen tot de geschiedenis van de Duitse Orde in de Balije Biesen* 11 (Bilzen: Historisch Studiecentrum Alden Biesen V.Z.W., 2022), in: *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 40 (2023) 183-184.

Bespreking van: *Willem van Ham. Archivaris & Historicus 1937 – 2020. Zijn leven – zijn werk – zijn levenswerk*, red. Joost de Graauw, Joss Hopstaken, Johanna Jacobs en Jan Peeters (Bergen op Zoom en Putte: Han Bos en Johanna Jacobs in eigen beheer, 2021), in: *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 40 (2023) 184-186.

Publicaties voortvloeiend activiteiten van de Leerstoel

Memories Lost in the Middle Ages. Collective Forgetting as an Alternative Procedure of Social Cohesion. L'oubli collectif au Moyen Âge. Un autre processus constitutif de la cohésion sociale, ed. Noëlle-Laetitia Perret & Hans Joachim-Schmidt. *Memoria and Remembrance Practices* 4 (Turnhout: Brepols, 2023).

Gustavs Strenga, *Remembering the Dead. Collective Memory and Commemoration in Late Medieval Livonia*. *Memoria and Remembrance Practices* 5 (Turnhout: Brepols, 2023).

Promovendi

Formeel aangemeld bij College van Promoties; promotoren aangewezen

Interne promovenda

1. met prof. dr. F. Hendriks (TiU) en dr. T. Reeskens (TiU): Q. Muis MSc: Causes and Consequences of Polarization in Europe (2018-2022); start 2018; promotie 2025.

2. met prof. dr. H.T. van der Velden (UvA) en dr. M.J.M. Damen (UvA): J. van Leeuwen MA: Staging Nobility in Urban Space. The Nassau Dynasty and the Towns of the Low Countries (c. 1400 - c. 1570) (inschrijving aan de UvA; financiering van NWO; looptijd 2024-2029).

Extern gefinancierde promovendus

3. met dr. J.P.T.M. Gelissen (TiU): F.H.M. van Doorn MA, De Joden in Noord-Brabant, 1930-1945 (looptijd 2020-2024).

4. met prof. dr. A.C.M Spapens (TiU): R. Ceulen MSc, Van bandieten tot ondermijners: twee eeuwen Tilburgse penoze. Een onderzoek naar criminele groeperingen in de regio Tilburg tussen 1809 en 2024 (ingeschreven bij TLS: Department of Criminal Law; looptijd 2024-2028).

Externe promovendi

5. Met dr. J.L. Krabbendam (Katholiek Documentatie Centrum, Radboud Universiteit Nijmegen): mw. drs. R.M.J. Stapelbroek: De vorming van een transatlantische herinneringscultuur door Brabantse (retour)emigranten in en uit Brazilië; start in 2016.

6. met prof. dr. P. Delheye (Universiteit Gent): drs. M.C.M. Kemmeren: Tilburg Sport. Urbanisatie, sport en identificatie, 1844-1940; joint doctorate; start in 2010.

7. met em. prof. dr. L. Duerloo (Universiteit Antwerpen): drs. P.L.G.C.M. Parren: Hoogadellijke vrouwenmacht en keizerlijke gunst. Benoemingspolitiek van de Oostenrijks-Habsburgse monarchie bij abdissenverkiezingen van wereldlijke stiftten in het Habsburgse Rijk tussen 1715 en 1815; joint doctorate; start in 2015.

8. met prof. dr. J. Slatman (TiU): mw. drs. M.J. Pruijt: Vroedvrouwen tussen competentie en concurrentie. Verloskundige zorg in Noord-Brabant 1861-1941; start in 2011.

9. met dr. P. Puschmann (Radboud Universiteit Nijmegen): mw. drs. W.M. van der Holst-Rodenburg: Dongen: een kunstenaars- en industriedorp (1850-1920); start in 2018.

10. met prof. dr. C.A.M. van Boxtel en mw. dr. G.M. Savenije (UvA): drs. G.M. van Gaans: Collectieve, historische narratieven onder leerlingen in het voortgezet onderwijs (ingeschreven aan Universiteit van Amsterdam); start in 2019.

11. met dr. P. Puschmann (Radboud Universiteit Nijmegen): drs. F.A.L.M. van Gils: Vooruitgang tegen wil en dank? Een studie naar ongelijke ontwikkeling in Goirle (1814-1914); start in 2015.

12/13. Met prof. dr. M. Spek (RU Groningen) en dr. R.M.R. van Oosten (Universiteit Leiden): ir. R.J.W.M. Gruben en mw. drs. A.J.M. de Jong-Lambregts: Wat bouwde Floris V eigenlijk? Het Westfrieze kastelenbouwprogramma en het fenomeen dwangburcht nader bekeken aan de hand van archeologische *cold cases*; start in 2019.

14. met prof. dr. D. De ruysscher (TiU): prof. dr. R.C.H. van Otterlo, Banditisme in West-Brabant ten tijde van de Bataafse Republiek; start in 2023.